

Nyt fra historisk Videnskab i Ind- og Udland.

I sjelden høj Grad har Døden gjort sin Høst imellem ansete Historikere udenfor Danmark siden Trykningen af vort sidste Hefte.

Sverige har lidt sit største Tab ved Martin Weibulls Bortgang 17. April 1902. Født 1835 blev han Dr. phil. og Docent ved Lunds Universitet 1862, ekstraordinær Professor 1877 og ordinær Professor i Historie 1888. Hans Studier og Forfattervirksomhed har væsenligst samlet sig om to Omraader; det ene var de skaanske Provinsers Historie, det andet var Gustav II Adolfs og Kristinas Tid. Hans Hovedarbejder paa det første Omraade var, foruden hans Disputats: *Skåne vid medlet af 17de århundradet. I, Lunds Universitets Historia 1668—1868 I—II*, Lund 1868—76 (sidste Del i Forening med El. Tegnér) og det store Tidsskrift vedrørende de skaanske Landsdele, der begyndte som: *Samlingar till Skånes Historia, Fornkunskap och Beskrifning* 1869 og fortsattes indtil nu under flere vekslende Titler; det udgaves af den skaanske historiske Forening, men W. besørgede Redaktionen og skrev i det en stor Mængde værdifulde Artikler. Til denne Side af hans Virksomhed maa ogsaa nærmest henregnes hans Udgave af *Sthen Jacobsens Nordiske Kriigs Krönicke* (Lund 1897). Fuldt saa meget var han dog optaget af sit andet Omraade. Inden for det frembragte han sit betydeligste Arbejde: *Gustaf II Adolfs Historia* (i 4de Del af den illustrerede Sveriges Historia) (1881); en mindre Afhandling til samme Konges Historie er: *Gustaf II Adolf och Kristian IV 1624—25* (i Lunds Universitets Års-Skrift 1895). Stadigt var det ogsaa hans Tanke

at skrive Kristinas Historie og han samlede ved Arkivrejser, bl. a. til Montpellier og Paris, særdeles vigtigt Materiale dertil; han naaede dog kun at faa mindre Arbejder herom færdige, deriblandt navnlig hans dygtige, men ufuldførte kritiske Studie over „*Mémoires de Chanut*“ (i Svensk Historisk Tidskrift 1887—88). Ogsaa til den senere Del af det 17. Aarhundrede har han givet vigtige Bidrag i 2 Afhandlinger: *Förbundet mellan Sverige och Frankrig år 1672* (Acta Universitatis Lundensis 1864) og *Freden och Förbundet i Lund 1679* (i Nordisk Tidskrift 1870). W. var en Mand med store Kundskaber og selvstændige Ideer, med en livfuld, fantasirig og let begejstret Aand og med en varm Kærlighed ikke alene til sit Fædreland, men ogsaa til hele Norden; særlig bør her fremhæves med hvilken overordentlig Sympati han omfattede Danmark og danske Anliggender; han følte sig som Skaaning i nært Forhold til det Land og det Folk, de skaanske Provinser tidligere havde tilhørt, og han betragtede disse skaanske Provinsers nulevende Befolkning som særlig kaldet til at virke for Fællesskabet i Norden. Alle disse Egenskaber fik et lødigt Udtryk saa vel i hans personlige Optræden som i hans Forfatterskab. Ved Siden deraf havde han som Historiker dog ogsaa i ikke ringe Grad fremtrædende Svagheder. Han havde stor Vanskelighed ved at samle sig til at faa noget gjort færdigt; haabende paa senere at kunne tage dem op igen slap han ofte sine Opgaver ufuldførte. Han manglede ogsaa ofte Evnen til fuldt at tænke de foreliggende Spørgsmaal igennem og fristedes af sin livlige Aand til at nøjes med Fraser. Endelig bevirkede hans stærke skandinaviske Sympatier, at han ret hyppigt oversaa Forskellen paa Nutid og Fortid og ikke satte sig tilstrækkeligt ind i den behandlede Tids Synspunkter. — En anden Historiker har Sverige mistet i Robert Maurits Bowallius, død 19. Jan. 1902, henved 85 Aar gammel. Efter allerede fra 1842 at have været knyttet til det svenske Rigsarkiv, var han i Tiden 1874—82 dettes Forstander. Som saadan er hans Navn navnlig knyttet til, at han 1877 begyndte Udgivelsen af *Meddelanden från Svenska Riks-Archivet*. Af hans ikke mange Arbejder skal nævnes

det betydeligste: *Om Svenska statsskickets förändring efter konung Carl XII's död* (i Vitterhets, Historie och Antiquitets Akademiens Handlingar 21. D. 1854).

England har mistet Gardiner og Lord Acton. Samuel Rawson Gardiner, der døde 23. Febr. 1902, var født 1829. Efter en stærkt religiøst bevæget Ungdomsperiode, under hvilken han gik over til Irvingianismen, samlede han sig fuldstændigt om historiske Studier. Han blev aldrig knyttet til noget af de store Universiteter — et Tilbud fra Lord Rosebery i 1894 om at overtage Professoratet i nyere Historie i Oxford efter Froudes Død afslog han; derimod var han i mange Aar Lærer ved King's College i London og ved The London Society for Extension of University Teaching, ligesom Eksaminator i Historie ved London's University. Det var denne Lærervirksomhed, der fremkaldte hans bekendte paalidelige, men tunge og ret ubearbejdede *Students' History of England* I--III. En langt betydeligere og aandfuldere Oversigt over Englands Historie leverede han i den af ham og Mullinger udgivne *Introduction to the study of English History* (1. Udg. 1881). Af andre mindre Bøger af ham skal nævnes den fortræffelige lille *The Thirty Years' War* (1872; ogsaa oversat paa Dansk); tillige var han i en Række Aar Udgiver af *English Historical Review*. Men alt dette var kun Biting over for det, som blev hans Livs store Gerning, om hvilken han i en sjælden Grad samlede hele sin Energi. I 1863 begyndte han sin Fremstilling af Englands Historie i Tiden fra Jakob I's Tronbestigelse; uden Tvivl har det straks da staaet for ham som Maalet at føre denne Skildring ned til Restaurationen 1660. Efter først i en Række Bind med forskellige Titler at have behandlet Tiden til 1642 samlede han disse i en ny Udgave: *A History of England from the accession of James I to the outbreak of the civil war 1603—42*, T. 1—10 (1883—84); derefter skrev han *A History of the civil war 1642—49*, T. 1—4, og *A History of the Commonwealth and the Protectorate*, hvoraf han fik færdig de 3 første Bind indtil 1656 (1886—1901). Han naaede saaledes, i flere af sine sidste Aar svækket af Sygdom, end ikke ud til Cromwells Død; men

sin Opfattelse af Protektoren, fra en af hvis yngre Sønner Traditionen i hans Familie paastod at han nedstammede, havde han dog tillige gjort Rede for i to mindre Skrifter: *Cromwell's Place in History* (1899) og: *Oliver Cromwell* (1901). Han har tillige udgivet mange Kilder til Tidens Historie, især i Camden Society's Publikationer, og den vigtige Samling: *Constitutional Documents of the Puritan Revolution* (1890). G.'s hele Forfatterproduktion led af en mærkelig Svaghed i Komposition, der træder stærkest frem i hans Students' History, men ogsaa i høj Grad mærker alle hans store Bøger; den kronologiske Gruppering er saa overvejende, at den sammenhængende Skildring for en stor Del falder i Stykker; det synes at have skrevet sig fra en bevidst Bestræbelse efter stadigt at sætte sig hen i de historiske Begivenheders Øjeblikke, saaledes at han har villet lade Læseren se paa Begivenhederne, som de maatte være oplevede af de samtidige, i hele deres Forskelligartethed, uden at han har ønsket at samle dem under større Synspunkter paa langs. Skønt hans Fremstilling i og for sig er livlig og betagende nok, kommer der derved over hans Værker noget spredt, der virker trættende. Følgen af hans Maade at ville skrive Historie paa bliver ogsaa den, at der i selve hans Karakteristikker af Personer, Bevægelser og Tilstande kommer noget uheldigt udstykket. Han var dernæst, og dette er naturligvis i og for sig en Ros, en overordentlig forsigtig og ængstelig Bedømmer, der vilde have hele sit Materiale samlet, før han udtalte en endelig Dom; som han fremstillede kronologisk, saaledes arbejdede han ogsaa med Aar for Aar, og først naar han var færdig med at gennemarbejde en hel Tid eller et enkelt Menneskes hele Liv, stode han paa sin egen Opfattelse. Det er derfor sandsynligt, at han har betragtet sine Meninger f. Eks. om Cromwell som foreløbige, indtil han i sine Studier fuldt ud var naaet til hans Død. Endog med Hensyn til denne hans Helt er det derfor vanskeligt at udtale sig med fuldstændig Sikkerhed om hans Opfattelse. Dog staar den gennemgaaende som højst sympatetisk; han er overbevist om hans store Idealitet og hans overordentlige Evner; han ser

hans politiske Maal som det at lægge Regeringen i Hænderne paa de bedste i Folket og derfor ogsaa paa sig selv, tillige som den, der i Hjertet ønskede at komme tilbage til lovlige Former, men hvis Skæbne det var at dette maatte mislykkes, fordi han havde maattet grundlægge sin Magt paa Hæren, bl. a. for at gennemføre den ganske vist begrænsede Tolerance, der var hans Ideal. Cromwell er endvidere for G. den store Forener af høje aandelige Formaal med en sjelden Realisme, men hans Realismes Resultater bliver de største. Medens han vil gøre England til Leder af den protestantiske Verden, naar han mest at fremme dets Magt og Handel, og medens han er den ivrige Puritaner, betyder hans Regeringsperiode Nedgangstiden i Puritanismens Herredømme. Det kan næppe siges, at G.'s Forsøg paa Cromwells Karakteristik afgørende har løst de store Problemer, der knytter sig til denne. Men hvad han har gjort bliver ikke desto mindre i høj Grad værdifuldt. Han har til mange af de behandlede Fænomener medbragt en sjælelig Forstaaelse, bundende i den alvorligste og mest upartiske Fordybelse i Tiden, og han har navnlig som ingen anden ud og ind gjort sig til Herre over hele det uhyre Stof, sigtet det kritisk, fjernet gamle urigtige Forestillinger og Traditioner, og derved ladet Englands Historie i den af ham behandlede Tid fremstaa i hel ny Skikkelse. Det menes, at der foreligger saa meget Forarbejde til hans Skildring af de sidste Aar af Cromwells Liv, at en saadan vil kunne udgives; C. H. Firth, hvis Cromwellbiografi tidligere er nævnet her (S. 397), har paataget sig dette Arbejde. Af alle, der kendte ham, pristest G. som den elskværdigste, nobleste og mest hjælpsomme Personlighed. — Lord Acton (oprindelig Sir John Emerich Edward Dalberg Acton, Sønesøn af Ferdinand IV af Neapels bekendte Premierminister), f. 1834, Professor i nyere Historie i Cambridge, er død 19. Juni 1902. Største Delen af hans Liv var hans Navn i England mindre knyttet til hans videnskabelige Virksomhed end til hans Optræden som frisindet Katolik i Kamp mod Ultramontanismen; uddannet i München af Döllinger blev han hele sit Liv Modstander af Pavens Ufejlbarhedsdogme; personlig var han

stærkt knyttet til Gladstone. Som Professor var han beundret for sine Forelæsningers Veltalenhed; i hans historiske Opfattelse traadte den moralske Maalestok stærkt frem. En meget kendt Afhandling af ham er *German Schools of History* (i *English Historical Review* 1, 1886, ogsaa udgivet særskilt); den indeholder Betragtninger over Historieskrivningens Udvikling i Tyskland i det 19. Aarh., men har mere Betydning ved enkelte træffende, originale Tanker end som Helhedsbillede. Lord A. var i de sidste Aar af sit Liv knyttet til det store historiske Foretagende, som Cambridge Universitet er i Færd med at udgive, og hvoraf 1. Bind skal udkomme til Novbr. d. A.: *The Cambridge Modern History*; hans Død vil dog ikke skade Værket, da han mere blot havde planlagt det end egnede sig til at gennemføre det i Enkelthederne.

For Tysklands Vedkommende skal nævnes følgende afdøde: 6. Decbr. 1901 døde Karl v. Hegel, Professor i Erlangen, f. 1813, Søn af den berømte Filosof. Hans Hovedarbejder har drejet sig om Middelalderens Stadforfatninger. Efter at have udgivet *Geschichte der Städteverfassungen in Italien* 1—2. Th. (1847), der i adskillige Henseender brød nye Baner for Opfattelsen, vendte han sig til de beslægtede Forhold i Tyskland og Norden. 1891 udkom hans *Städte und Gilden der Germanischen Völker im Mittelalter* 1—2. Th., som foruden Tyskland ogsaa omhandlede de nordiske Lande, England, Holland, Belgien og Nordfrankrig, og hvor han navnlig bekæmpede den indtil da herskende Teori om Gilderne som Udgangspunktet for hele Købstædernes retslige Særstilling. For svagere regnes et af hans sidste Arbejder paa dette Omraade: *Die Entstehung des Deutschen Städtewesens* (1898). Han ledede tillige for den bayerske historiske Kommission den store Udgave af *Chroniken der Deutschen Städte vom 14. bis in 16. Jahrh.*, og udgav sin Faders Brevveksling (1—2. Th., 1887). — Franz Xaver v. Kraus, f. 1840, Professor i Freiburg i Kirkehistorie, døde 30. Decbr. 1901. I sin Ungdom var han blevet indviet til katolsk Præst, og, skønt han gik over til Universitetsvirksomhed, vedblev han dog at nære den største Interesse for de kirkelige Spørgsmaal og deltog

ivrigt paa gammel-katolsk Side i Kampen mod Ufejlbarhedsdogmet. Han har skrevet en *Lehrbuch der Kirchengeschichte*, 1—3 Bd. (1872—73) og en omfattende Biografi af *Dante* (1897), men hans Hovedarbejder samler sig om kristelig Arkæologi og Kunst, og her erhvervede han sig Autoritet som en af de største Kendere; nævnes skal hans *Realencyclopädie der christlichen Alterthümer*, 1—2. Bd. (1880—86) og især hans store Arbejde: *Geschichte der christlichen Kunst*, 1. Bd. og 2. Bd. 1.—2. Abth. 1. H. (1896 ff.); det blev ikke fuldført, men gaar fra Oldtiden til Begyndelsen af Renæssancen. Lige før sin Død havde han udgivet en kortere Biografi af *Cavour* (i den af frisindede katolske Lærde udgivne Samling: *Weltgeschichte in Charakterbildern*), hvor han gav en højst sympatetisk Skildring af denne Statsmand uden at bebrejde ham, at han gav Pavens verdslige Magt Dødsstødet. — Julius Köstlin, Professor i Teologi i Halle, f. 1826, døde 13. Maj 1902. Han var en af Tysklands anseteste Kirkehistorikere og har udgivet den største og grundigste Lutherbiografi (*Martin Luther, sein Leben und seine Schriften*, 1—2. Th., 1875). — Paul Scheffer-Boichorst, f. 1843, døde 17. Jan. 1902 som Professor i Berlin efter fra 1876 til 1890 at have været ansat i Strassburg. Hans Arbejder angaar aldeles overvejende Middelalderen, især Hohenstaufertiden og italienske Forhold; han var stærkt paavirket af Ficker, og hans kritiske Studier er som Regel værdifulde; stor Strid vakte en Tid et Skrift om den florentinske Historieskriver *Dino Compagni* (1875), hvis Værk han vilde reducere til en senere Forfalskning. Han medvirkede ved Nybearbejdelsen af Böhmers *Regesta imperii 1125—1198* og fra 1871 ved Udgivelsen af *Monumenta Germaniæ*.

I Holland døde 11. Jan. 1902 Cornelius Petrus Tiele, f. 1830, indtil Aaret før sin Død Professor i Religionshistorie og Religionsfilosofi i Leiden og anset for en af de dygtigste Repræsentanter for det religionsfilosofiske Studium i Nutiden; et af hans Hovedværker er af F. Buhl 1884 oversat paa Dansk m. Titel: *Kortfattet Religionshistorie*. — I Italien døde Cesare Paoli 20. Jan. 1902; han var Professor i de histo-

riske Hjælpevidenskaber ved Istituto di studi superiori i Firenze og har ydet mange vigtige Arbejder over Palæografi og Diplomati; en Tidlang var han Udgiver af Tidsskriftet: *Archivio storico Italiano*.

Den til Foraaret 1902 berammede *internationale historiske Kongres* i Rom (se S. 210) er bleven aflyst.

Professor Edvard Holm har af sit store Værk: *Danmark-Norges Historie 1720—1814* udgivet 4 Bd. 1—2. Afd.'s 1. Hefte (1902), omfattende Tiden 1766—72. Vi haaber at komme tilbage til en nærmere Omtale af dette saa vigtige Arbejde. Det samme gælder det nysudkomne 5. Bd. af Professor Dietrich Schäfer's *Geschichte von Dänemark*, der behandler Frederik II's og Kristian IV's Historie (Gotha, 1902). Et andet Bidrag til Kristian IV's Historie foreligger i Oberst Axel Larsen Liljefalks nu afsluttede, paa arkivalske Studier grundede Skrift: *Kejserkrigen*, hvoraf 2. Afsnit er udkommet i Aar.

Professor Yngvar Nielsen i Kristiania har udgivet en stor Biografi: *Lensgreve Johan Caspar Herman Wedel Jarlsberg 1779—1840*, 1—3. D. (Chrania, 1901—02). Den er for Begyndelsens Vedkommende en gennemset ny Udgave af hans Skrift fra 1888: *Grev Herman Wedel Jarlsberg og hans Samtid*; men dette omfattede kun Tiden til 1813. Helt nyt er saaledes det her omtalte Værks 2. og 3. Del, og det tilfører vor Viden baade om Begivenhederne 1814 og om Norges Historie indtil 1840 en overordentlig stor Berigelse.

Dr. Léon Pineau, der for nylig er bleven udnævnt til Professor i tysk Sprog og Litteratur ved Universitetet i Lyon, har udgivet andet Bind (584 Sider) af sit Værk: *Les vieux chants populaires scandinaves. Étude de littérature comparée. (II. Époque barbare. La légende divine et héroïque)*, Paris 1901. Enhver Nordbo maa glæde sig over den Varme, hvormed Forf. omfatter sin Opgave, og den Sikkerhed, hvormed han læser de nordiske Kilder; man kan vanskeligt oplede en Bogstavfeil i hans lange Gjengivelser af nordiske Texter, og man forbauses ofte over, hvor rigtigt han har forstaaet mangt et dunkelt Udtryk, der tilmed maaske var underligt stavet

eller i en vanskelig Dialekt. Hans Værk er derfor en udmærket Hjælp for Franskmænd til Kundskab om vore Folkeviser; det udførlige, veiledende Register vil desuden yde en fortrinlig Bistand ved litteraturhistoriske og kulturhistoriske Undersøgelser.

Ved vor Omtale af første Bind udtalte vi en Tvivl om, at Forf.'s Hovedresultat vilde finde Tilslutning. Dette er slaaet til. Professor Pineaus Bog er rundt om bleven modtaget af Videnskabsmændene med megen Ære; man har uvilkaarlig faaet Sympathi for den aandfulde, entusiastiske Lærde; men saavel Litteraturhistorikerne som Folkloristerne have vægret sig ved at gaa ind paa hans Antagelse om, at Viserne skulde være ikke blot ældre end Eddasangene, men stamme fra en graa Urtid og paa mange Maader afspeile en forhistorisk Kultur. Det samme Grundsyn kommer igjen i det nye Bind; men det forekommer os ikke, at de her givne Undersøgelser over Trylle- og Kæmpeviser have tilveiebragt et sikrere Fodfæste for hans Opfattelse.

Dette er naturligvis en Hovedmangel og beklageligt. Til Gjengjæld ville Læserne af Værket — foruden at høste Nytte af den Kundskabsmængde, som Forf. besidder — glæde sig over mangen vækkende Bemærkning og mangen træffende Sammenstilling med Folketro og Folkeskikke i fjerne Lande.

Joh. Stp.

I høj Grad til Nytte for Studiet af Frankrigs Middelalders Historie vil blive: A. Molinier: *Les Sources de l'histoire de France*. Skriftet tilsigter at give hvad Wattenbachs bekendte Værk er for Tyskland, en indgaaende Angivelse af alle de middelalderlige Kilder med Undersøgelse af deres Proveniens, Omraade, Værdi og Udgaver. Foreløbigt er udkommet 1. Del, omfattende den ældste Tid, Merovingerne og Karolingerne (Paris 1902), men Hensigten er at gaa videre til 1494.

Af Professor i Leiden P. J. Bloks meget fortjenstfulde: *Geschiedenis van het Nederlandsche Volk*, er udkommet 5. Del (1902), omfattende Tiden fra den westfalske Fred til Vilhelm III's Død (1648—1702). Foruden en Skildring af selve de store Begivenheder i denne Periode med træffende og